Projecte Orenetes

Un lligam entre el medi natural i urbà dels nostres pobles i ciutats

Introducció

Què és el *Projecte Orenetes*?

El ***Projecte Orenetes*** és una iniciativa d'estudi dels ocells i el medi urbà basada en la participació ciutadana i en el seguiment dels nius d'oreneta cuablanca (*Delichon urbicum*) dels pobles i ciutats de Catalunya.

Qui hi pot participar?

Qualsevol **persona** o **col·lectiu** que, sense necessitat de tenir coneixements previs sobre els ocells, vulgui participar en un projecte de seguiment d'àmbit català. El projecte està especialment pensat per a:

- Centres educatius, en especial cicles superiors de l'Ensenyament Primari, Ensenyament Secundari Obligatori (ESO) i Batxillerat que vulguin utilitzar l'estudi de les orenetes cuablanques de la seva localitat com una eina pedagògica.
- Associacions d'Escoltisme, Esplai i Lleure que vulguin participar en l'estudi de les orenetes cuablanca com una forma d'endinsar-se en el coneixement de la natura.
- Esplais de gent gran i Casals d'Avis que vulguin participar en un projecte que a més d'aportar un coneixement a la societat, potencia l'activitat física i mental.
- Persones de qualsevol edat que voldrien participar en projectes de seguiment d'ocells però que els seus coneixements bàsics d'ornitologia els frena de participar en projectes de major abast.
- Qualsevol ornitòleg que vulgui participar en l'estudi de les orenetes cuablanques de Catalunya.

Per què l'oreneta cuablanca?

Hi ha diverses característiques de l'oreneta cuablanca que la converteixen en un objecte ideal d'estudi:

- La seva amplia àrea de distribució a Catalunya, ja que cria a pràcticament tots els pobles i ciutats de Catalunya, des del nivell del mar fins a l'alta muntanya.
- El costum de nidificar a les façanes dels edificis dels pobles i ciutats, la fa una espècie propera a les persones i de fàcil observació.
- La presència i l'abundància dels seus nius està fortament vinculada a les característiques dels edificis, al respecte humà pels nius i a les condicions de l'entorn, inclosa la qualitat atmosfèrica i la disponibilitat de fang.
- La seva fàcil identificació i el seu aspecte simpàtic potencien la seva capacitat de seducció ambiental.

Per què es fa aquest projecte?

- Per sensibilitzar la ciutadania de la vàlua del patrimoni natural del seu entorn immediat.
- Per esperonar la participació social en l'observació de la natura i a fer ciència en general.
- Per incentivar el lligam de les persones amb les aus i potenciar el respecte envers aquesta espècie en concret i el medi ambient en general.
- Per conèixer l'estat actual de la població d'oreneta cuablanca als diversos municipis de Catalunya i poderne estudiar la seva evolució en el temps.
- Per conèixer els requeriments ecològics de l'espècie, incloses les necessitats que té a l'hora de seleccionar els emplaçaments per bastir el niu.
- Per disposar de dades útils a l'hora de definir les mesures de gestió i protecció de l'espècie, incloses les lligades amb qüestions urbanístiques.

Què cal fer per participar?

Només cal fer un senzill cens de nius d'oreneta cuablanca. Trobareu tota la informació sobre com fer-ho en aquest full d'instruccions.

Què s'ha de fer per donar-se d'alta com a participant?

Només cal emplenar la butlleta d'inscripció que trobareu a www.orenetes.cat. Un cop feta la inscripció, el coordinador del projecte es posarà en contacte amb vosaltres per mirar d'assignar-vos la unitat de mostreig més convenient.

Projecte Orenetes

Metodologia de cens

On es fan els censos?

En funció de les seves possibilitats, cada persona o entitat col·laboradora (escola, institut, esplai, etc) pot encarregar-se de censar tot un poble o ciutat o bé només una part. En nuclis urbans no gaire grans o en pobles on no hi hagi molts nius d'oreneta cuablanca, cada persona o entitat pot fàcilment encarregar-se de censar tota l'àrea urbana.

Un cop donats d'alta com a participants i decidit junt amb el coordinador del projecte la vostra **unitat de mostreig** (ja sigui tot un nucli urbà o part d'aquest), el coordinador us farà arribar un **mapa** on es delimita amb exactitud l'àrea que s'ha de censar.

Quan s'han de fer?

Hi ha dos períodes de cens diferents: el primer va de l'1 al 31 de maig, i el segon, del 15 de juny al 31 de juliol.

El primer període de cens cobreix essencialment el moment en què les orenetes es dediquen a construir i arranjar els nius, mentre que el segon cobreix el període durant el qual la majoria de les parelles ja tenen pollets. Segons la disponibilitat de temps, **cada persona o entitat pot escollir participar en només un dels períodes de cens o bé en els dos**.

Sempre es recomana fer els censos a primera hora del matí o al final de la tarda, quan fa menys calor i hi ha més activitat als nius.

Com es fan?

Cada cens consisteix en recórrer tots i cadascun dels carrers i grups d'edificis inclosos dins la unitat de mostreig a la cerca dels nius d'oreneta. Cada cop que es troba un niu o grup de nius cal registrar-los a la **fitxa de camp** que s'adjunta junt amb aquestes instruccions.

Material necessari

- Binoculars
- Rellotge
- Llapis i/o bolígraf
- Fitxa de camp per emplenar
- Fusta o carpeta de suport per poder-hi apuntar les observacions
- Aquest full d'instruccions (si en voleu més còpies podeu descarregar-vos-les des de **www.orenetes.cat**).
- Fitxa guia (la podeu descarregar des de **www.orenetes.cat**).
- Mapa de la unitat de mostreig (el coordinador us el farà arribar).

Sempre que es pugui, és recomanable fer el cens en parella. D'aquesta manera cada persona busca nius en un costat diferent del carrer. Quan això no és possible, el més recomanable és començar primer per un costat del carrer i després per l'altre.

El cens es pot completar en un únic dia o dividir-lo en diferents dies però s'ha de fer integrament dins de cada període de cens. En tots els casos, però, el temps que s'hi haurà de dedicar serà el necessari per mostrejar adequadament la unitat o unitats de mostreig assignades. Si es cobreixen els dos períodes de cens, s'ha de tenir en compte que cal prospectar tota la unitat de mostreig tant durant el primer període com durant el segon.

Quines dades s'han de prendre?

(vegeu **fitxa de camp** adjunta)

Dades de la jornada de cens:

- **Unitat de mostreig**
- **Municipi**
- **Data**
- **Període de mostreig**
- **Hora d'inici**
- **Hora de finalització**
- **Observadors**

Dades del cens:

Localització dels nius

- **Nom i número del carrer on està l'edifici amb nius**

En aquest apartat cal indicar sempre **l'adreça (nom i número del carrer) de l'edifici que té els nius** (també en el cas que els nius estiguin situats en una façana de l'edifici que doni a un carrer diferent al de la façana d'entrada).

S'ha de prendre nota del nom complet oficial del carrer, incloent-hi els termes referents al tipus de via ("carrer", "ronda", etc.) i sense utilitzar abreviatures (per exemple, "carrer del doctor Pearson", no "Dr. Pearson"). Cal anar amb cura a l'hora d'escriure el nom del carrer, ja que hi ha carrers amb noms molt similars que només es diferencien per detalls ben petits (p.ex: "Torrent de les flors" i "Torrent de flors").

- **Façana de l'edifici on són els nius**

Aquí cal indicar la façana on són els nius. Generalment es tractarà sempre de la façana principal (d'entrada) de l'edifici però hi haurà casos en què es pot tractar d'una façana lateral (p.ex: cantonades) o del darrera de la casa. S'ha de seleccionar una de les següents opcions:

1) Façana principal (d'entrada a l'edifici)
2) Façana esquerra (mirant de cara a la casa)
3) Façana dreta (mirant de cara a la casa)
4) Façana del darrera
5) Pati interior

Projecte Orenetes

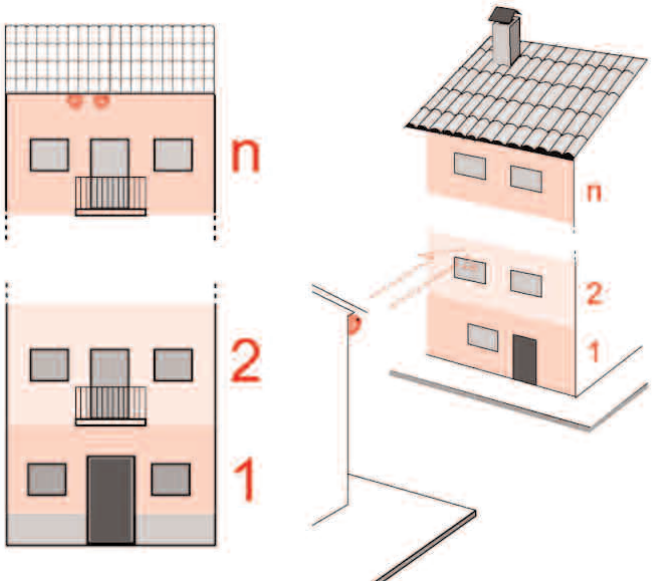

Característiques de l'edifici

• **Tipus d'edifici**
S'ha de seleccionar una de les següents opcions:
1) Casa, pis o bloc de pisos
2) Magatzem o nau industrial
3) Església o edifici singular

• **Número de plantes de l'edifici**
S'ha d'anotar el nombre de plantes que té l'edifici, no pas el nombre de plantes on hi ha nius. Per defecte la planta baixa es considera la planta número 1. En el cas d'esglésies, magatzems i altres edificis singulars, el número de plantes sempre es considerarà 1.

• **Planta on hi ha els nius**
En aquest apartat s'ha d'indicar a quina planta es troben els nius. Cal tenir ben present que si hi ha més d'una planta amb nius, s'ha d'utilitzar una fila diferent de la fitxa de camp per a cada planta. Les plantes s'han de numerar tal i com es descriu al punt anterior. **Cal tenir present que en el cas d'esglésies, magatzems i altres edificis singulars, per defecte el número de plantes sempre es considerarà 1**.

Horari d'observació

Aquí cal indicar el període de temps dedicat a observar els nius de cada planta i localització. Cal utilitzar sempre l'hora oficial (mai l'hora solar).
• **Hora d'inici**: Hora d'inici de l'observació.
• **Hora de finalització**: Hora de finalització de l'observació.

Estat dels nius

En aquest apartat cal indicar quants nius es troben en cadascun dels següents estats. Cal tenir en compte que cadascun dels nius només es pot assignar a una de les 5 opcions possibles. Per facilitar la feina, els nius s'agrupen en sencers i no sencers.

Nius sencers
Entre els nius que estan sencers s'ha de decidir quants es troben en cadascuna de les següents situacions:

• **Ocupats per l'oreneta cuablanca**
Es considera que el niu està ocupat per l'oreneta quan es dóna alguna de les següents condicions:
- Es veuen les orenetes entrant i sortint del niu o portant-hi menjar.
- Es veuen o se senten els pollets de l'oreneta dins del niu.
- S'acumulen femtes fresques sota el niu (i no hi ha dubte de quin niu provenen).

Si es veuen orenetes construint un niu cal classificar-lo com "en construcció" (vegeu més avall), no pas com a ocupat.

• **Ocupats per altres espècies**
Tot i que no és gaire freqüent, hi ha altres especies d'ocells, per exemple el pardal (*Passer domesticus*), que poden fer servir els nius d'oreneta cuablanca per a criar-hi. Si es dóna el cas, en aquest apartat cal apuntar quants nius es troben en aquesta situació. Si se sap, s'ha d'indicar de quina espècie es tracta a l'apartat d'observacions.

• **Sense senyals d'ocupació**
No tots els nius que estan sencers s'acaben ocupant. A més hi ha nius que tot i que podrien estar ocupats no ho arribem a esbrinar. Cal comptabilitzar en aquest apartat tots els nius que estan sencers però dels quals no s'ha pogut saber amb certesa si estaven o no ocupats per l'oreneta cuablanca o per altres espècies.

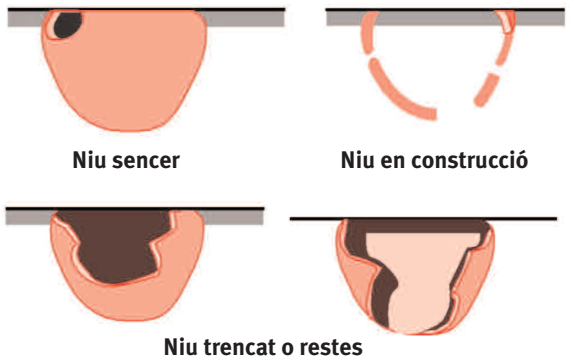

Nius no sencers
Entre els nius que no estan sencers s'ha de decidir quants es troben en cadascuna de les següents situacions:

• **Nius en construcció**
• **Nius trencats o restes**

Observacions

En aquest apartat es pot detallar qualsevol incidència o observació que es cregui rellevant d'esmentar.

Projecte Orenetes

Què s'ha de fer un cop s'han recollit les dades de camp?

Les dades registrades a la fitxa de camp s'han d'informatitzar directament des de **www.orenetes.cat**. D'aquesta manera queden directament introduïdes a la base de dades del projecte. Si no teniu accés a internet podeu optar per enviar-les a ***Projecte Orenetes,*** Institut Català d'Ornitologia, Girona 168, entresol 5a, 08037 Barcelona.

On es poden veure els resultats del projecte?

A l'apartat "la meva colònia" d'**www.orenetes.cat** podeu veure les dades referents a la vostra població d'orenetes cuablanques. Allà hi veureu un mapa amb la situació dels nius i una sèrie de gràfics i índexs mostrant l'evolució de la vostra població i les seves característiques respecte a la resta de Catalunya. També podreu consultar com funciona l'estudi a d'altres poblacions de Catalunya des de l'apartat "veure dades".

Més informació *Projecte Orenetes*
Institut Català d'Ornitologia Girona 168, entresol 5a, 08037 Barcelona
orenetes@ico.cat www.orenetes.cat

El ***Projecte Orenetes*** és una iniciativa de la Fundació Territori i Paisatge de Caixa Catalunya desenvolupada amb i l'Institut Català d'Ornitologia (ICO).

Fundació Territori i Paisatge
CAIXA CATALUNYA

ICO
Institut Català d'Ornitologia